

ANALYYSI

Suomen Pankki ylläpitää ja kehittää yhteistä eurooppalaista rahoitusmarkkinainfrastruktuuria

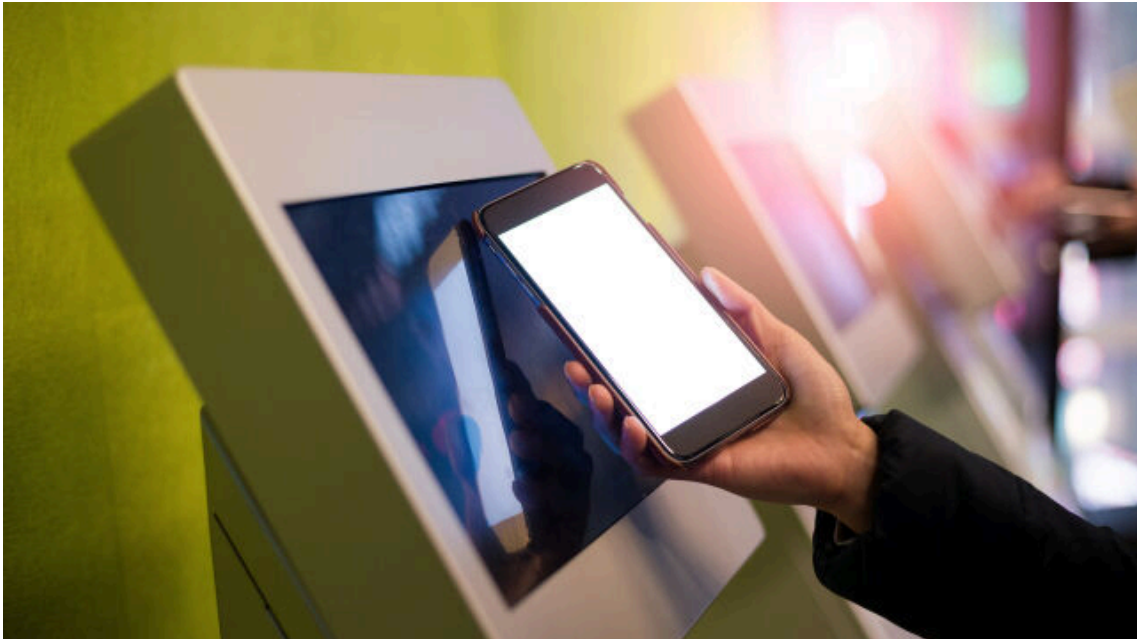
Rahapolitiikka | 25.08.2020 | Teemu Peltoniemi

KIRJOITTAJA

Teemu Peltoniemi
Toimistopäällikkö

Suomen Pankki ylläpitää ja kehittää yhteistä eurooppalaista rahoitusmarkkinainfrastruktuuria ja toimii järjestelmien asiantuntijakeskuksena suomalaisille ja pohjoismaisille pankeille. Suomen Pankki toimii rahoitusmarkkinoilla myös useissa eri operatiivisissa rooleissa, jotka liittyvät mm. Suomen Pankin oman valuuttavarannon hoitamiseen ja rahapolitiikan luotto-operaatioiden toteuttamiseen.

Suomen Pankki kehittää ja ylläpitää rahoitusmarkkinoiden infrastruktuuria

Nykyaikaiset tietojärjestelmät ovat tärkeässä roolissa arvopaperikaupan ja pankkien välisen maksuliikenteen toteuttamisessa. Suomen Pankissa tämä näkyy siinä, että rahoitusmarkkinoiden taustalla olevan infrastruktuurin, kuten maksujärjestelmien, kehittämis- ja ylläpitovastuu on kasvanut. Näiden tehtävien perusta on johdettu Suomen Pankkia koskevasta lainsäädännöstä.

Yhä enemmän järjestelmiä rakennetaan eurojärjestelmän puitteissa, mikä tukee yhteisen eurooppalaisen pääomamarkkinaunionin kehittymistä. Eurojärjestelmän yhteiset maksu- ja selvitysjärjestelmät luovat osaltaan vakautta yhteisvaluutta-alueelle, ja yhdessä tuotetut palvelut ovat tehokkaampi tapa tarjota kriittiset palvelut eurooppalaisille markkinoille.

Suomen Pankki toimii myös näissä rooleissa rakentavana osana eurojärjestelmää ja tuo aktiivisena keskuspankkina pöytänsä oman panoksensa, jotta rakennettavista yhteisistä järjestelmistä tulee sekä kustannusmielessä että operatiivisesti tehokkaita.

TARGET2-maksujärjestelmä välittää pankkien väliset maksut reaaliajassa

Suomessa toimivien liikepankkien näkökulmasta merkittävin eurojärjestelmän tuottama markkinainfrastruktuuri on TARGET2-maksujärjestelmä, jonka avulla eurojärjestelmän keskuspankit hyvittävät rahapolitiikan [luotto-operaatioiden](#) kautta jaetut eurot vastapuolilleen. Rahapolitiikan vastapuolipankit sitten puolestaan käyttävät näitä varoja hoitaakseen keskinäisiä vastuitaan, esimerkiksi arvopaperikauppoihin tai yksityisasiakkaiden tekemiin vähittäismaksuihin liittyen.

Kun maksajan ja saajan tilit ovat eri pankeissa, toteutetaan vähittäismaksut ja esimerkiksi suomalaisten palkanmaksut (tai tarkemmin näihin liittyvät pankkien väliset katesiirrot) nykyisin TARGET2-järjestelmän välityksellä. Vaikka nykyisin maksut liikkuvatkin Euroopassa SEPA-alueella (Single Euro Payments Area) aikaisempaa nopeammin myös yksityishenkilöiden välillä, ei maksujen välitys kuitenkaan ole vielä useimmiten reaaliaikaista.

Pankit lähettävät omien vähittäisasiakkaidensa maksujen tiedot sisältävät aineistot kansainvälisen EBA Clearingin operoimaan STEP2-järjestelmään, joka laskee vastaanottamiensa aineistojen perusteella jokaiselle pankille näiden nettomääräisen position suhteessa muihin osapuoliin. Käytännössä siis maksuja välittävä pankki aina joko maksaa tai saa euroja muilta maksujärjestelmään osallistuvilta osapuolilta. Kun nämä positiot ovat selvillä, suorittavat pankit

katesiirrot toisilleen (EBA Clearingin välityksellä) TARGET2-järjestelmässä. Suomessa tämä tapahtuu yleensä siten, että iltapäivään mennessä pankkien vastaanottamien asiakasmaksujen katesiirrot toteutetaan TARGET2:ssa vielä saman päivän aikana ja myöhemmin tehdyt seuraavana aamuyönä. Maksut ovat katesiirtojen jälkeen lopullisia, ja pankit voivat kirjata maksutapahtumat omiin järjestelmiinsä. Näin myös suomalaisten palkat ja vähittäismaksut näkyvät lopulta yksityisasiakkaiden tileillä.

TARGET2-Securities selvittää kansainväliset arvopaperikaupat nopeasti ja turvallisesti

TARGET2-maksujärjestelmän lisäksi eurojärjestelmä tuottaa myös arvopapereiden selvityspalveluita keskuspankkirahassa 20 maassa käytössä olevan TARGET2-Securities (T2S) -järjestelmän avulla. T2S mahdollistaa sen, että eri maissa sijaitsevat arvopaperikaupan osapuolet saavat omat saatavansa (myyjä rahat ja ostaja arvopaperit) samanaikaisesti keskuspankkirahassa, mikä pienentää selvitykseen liittyvää riskiä. Myös tämän infrastruktuurin loppuasiakkaana on eurooppalainen pankkisektori. Vaikka osa Suomen Pankin maksujärjestelmäasiakkaista käyttääkin jo T2S-järjestelmää muissa arvopaperikeskuksissa tapahtuvaa selvitystä varten, on T2S:n merkitys Suomen markkinoille huomattavasti suurempi siinä vaiheessa, kun Suomessa sijaitseva arvopaperikeskus Euroclear Finland aloittaa arvopaperikauppojen selvityksen T2S-alustalla.

TIPS-pikamaksujärjestelmä mahdollistaa pikamaksamisen keskuspankkirahassa

Vuoden 2018 marraskuusta lähtien eurojärjestelmällä on ollut rooli myös pikamaksamisen¹ alueella eurojärjestelmän yhteisen TARGET Instant Payment Settlement (TIPS) -järjestelmän omistajana ja operaattorina. TIPS on eurojärjestelmän vastaus siihen, että pikamaksamisen tarve on kasvanut ja kansallisten ratkaisujen myötä pirstaleisuus on lisääntynyt pikamaksamisen alueella. TIPS antaa siihen kytkeytyneille pankeille mahdollisuuden tarjota omille asiakkailleen pikamaksupalveluja vuoden ympäri kaikkina vuorokaudenaikoina. TIPS-järjestelmän kautta selvitetty maksut ovat lopullisia, koska ne selvitetään eurojärjestelmän TARGET-infrastruktuuria käyttäen transaktiokohtaisesti keskuspankkirahassa muutamassa sekunnissa ja varat näkyvät yksityishenkilöiden tileillä välittömästi vuorokaudenajasta riippumatta. Käyttöönottoa pankkien näkökulmasta puolestaan helpottaa se, että liittymisvaatimukset TIPS-järjestelmään osallistuville pankeille ovat samat kuin TARGET2:ssa.

Toistaiseksi Suomen Pankin maksujärjestelmäasiakkaita ei ole kytkeytynyt TIPS-järjestelmään,

mutta tilanne muuttunee lähivuosina, kun EKP ilmoitti heinäkuussa 2020 päätöksistä, joiden myötä yhä useampi eurooppalainen pankkiasiakas voi jatkossa lähettää ja vastaanottaa pikamaksuja toisilleen. Infrastruktuurin näkökulmasta maksujen nopealle liikkumiselle ei ole enää esteitä.

Suomen Pankki opastaa maksu- ja selvitysjärjestelmien käytössä ja auttaa ongelmatilanteissa

Suomen Pankin rooli TARGET2-maksujärjestelmän, T2S-arvopaperikauppojen selvitysjärjestelmän ja TIPS-pikamaksujärjestelmän operaattorina tarkoittaa toimimista näitä järjestelmiä koskevana kontaktipisteenä ja asiantuntijakeskuksena Suomessa. Suomen Pankki vastaa järjestelmiin liittyvien uusien pankkien asianmukaisesta ja riittävästä perehdyttämisestä sekä teknisten ja operatiivisten valmiuksien varmistamisesta ennen järjestelmiin kytkeytymistä. Näin Suomen Pankki muiden keskuspankkien tavoin varmistaa omalta osaltaan, että paikalliset osapuolet pystyvät toimimaan järjestelmän käyttäjinä eurojärjestelmässä sovittuja yhteisiä sääntöjä noudattaen.

Suomen Pankki auttaa myös osapuolia näiden teknisissä ongelmatilanteissa. Yksi tärkeimmistä operatiivisista tehtävistä onkin varmistaa eurooppalaisten rahoitusmarkkinoiden kannalta kriittisten toimintojen sujuminen kaikissa tilanteissa. Tämä edellyttää Suomen Pankilta kykyä toimia tilanteissa, joissa osapuoli ei syystä tai toisesta (mm. tietoverkko-ongelmien takia) pysty tekemään esimerkiksi valuuttamaksujen katesiirtoja ajallaan. Tällöin keskuspankki voi suorittaa maksun osapuolen tililtä tämän puolesta sovittuja varajärjestelymenettelyjä käyttäen. Suomen Pankilla onkin pysyvä valmius toteuttaa pankkien puolesta toimeksiantoja, joiden toteutumatta jäämisellä voisi olla negatiivisia, pahimmillaan systeemitason vaikutuksia rahoitusmarkkinoihin.

Toisaalta myös itse järjestelmissä voi esiintyä ongelmia, joista tiedottaminen paikallisille osapuolille ja joiden aiheuttamien tilanteiden koordinointi yhdessä EKP:n ja eurojärjestelmän muiden kansallisten keskuspankkien kanssa on osa Suomen Pankin tehtäväkenttää. Suomen Pankin omat asiantuntijat ja vuorossa oleva kriisipäällikkö vastaavat näistä tehtävistä ja koordinoivat ongelmatilanteiden ratkaisua Suomessa. He myös tekevät yhteistyössä EKP:n ja kansallisten keskuspankkien kanssa päätöksiä esimerkiksi järjestelmien aukioloaikojen pidentämisestä ongelmatilanteissa.

Järjestelmien kehitystyö jatkuu – tehokkuutta haetaan järjestelmiä yhdistämällä

Edellä mainituista järjestelmistä TARGET2 on ollut käytössä jo reilun kymmenen ja T2S noin viiden

vuoden ajan. Eurojärjestelmä onkin käynnistänyt hankkeen, joka vastaa markkinoiden ja sääntelyn asettamiin kasvaneisiin vaatimuksiin. Tämän, vuoden 2022 lopulla valmistuvaksi suunnitellun ns. T2/T2S-konsolidaatioprojektin tarkoitus on yhdistää nykyiset TARGET2- ja T2S-järjestelmät teknisesti, mikä tuo operatiivista ja taloudellista tehokkuutta järjestelmien käyttöön ja ylläpitoon. Lisäksi uusi järjestelmä antaa uusia työkaluja pankkien likviditeetin hallintaan, mikä myös osaltaan tehostaa markkinoiden toimintaa.

Maksu- ja selvitysjärjestelmäpuolella saavutettua tehokkuutta haetaan tulevaisuudessa myös rahapolitiikan operaatioiden vakuushallintaan liittyvien järjestelmien alueelta. Vaikka eurojärjestelmän vakuuksiin liittyvä säännöstö onkin jo pitkään ollut harmonisoitua, niin tällä alueella kukin kansallinen keskuspankki edelleen hallinnoi vakuudeksi tuotuja arvopapereita ja muita omaisuuseriä omissa kansallisissa järjestelmissään. Eurojärjestelmän yhteisen vakuushallintajärjestelmähankkeen (Eurosystem Collateral Management System, ECMS) avulla kansalliset vakuushallintajärjestelmät korvataan yhteisellä teknisellä järjestelmällä. Keskitetyllä ratkaisulla tavoitellaan tehokkuutta, kun eurojärjestelmän yhteistä vakuuskehikkoa koskevia päätöksiä ei tarvitse enää implementoida erikseen 19:ään erilliseen kansalliseen järjestelmään. Suomen Pankki on aktiivisesti mukana myös tässä hankkeessa ja hakee eurooppalaisia ratkaisuja, jotka tehostavat eurojärjestelmän toimintaa kokonaisuutena.

Suomen Pankki käyttää myös itse maksu- ja selvitysjärjestelmiä

Keskuspankkitehtäviä hoitaessaan Suomen Pankki toimii myös itse rahoitusmarkkinainfrastruktuurin käyttäjänä. Suomen Pankin sijoitustoiminnan prosessi jatkuu vielä senkin jälkeen, kun Suomen Pankin salkunhoitajat ovat tehneet varsinaiset sijoituspäätökset ja sopineet kaupan ehdoista vastapuolten kanssa. Myöskään eurojärjestelmän yhteisen rahapolitiikan toteutukseen liittyvät tehtävät eivät pääty keskuspankkiluoton myöntämiseen tai arvopapereiden ostamiseen eri osto-ohjelmien puitteissa. Rahapolitiikan luotot ja niihin liittyvät vakuudet tai ostetut arvopaperit ja niihin liittyvät varat on vielä siirrettävä Suomen Pankin ja vastapuolten välillä. Näiden tehtävien hoitaminen ei onnistu ilman luotettavia maksu- ja selvitysjärjestelmiä. Järjestelmien merkitys on korostunut globaalin pandemian aikana, kun myös rahapolitiikan toimeenpanoon liittyvien transaktioiden lukumäärä on kasvanut.

Viitteet

1. Pikamaksamisella viitataan elektronisiin vähittäismaksuja välittäviin järjestelmiin, jotka prosessoivat maksuja reaaliaikaisesti vuorokauden ympäri vuoden jokaisena päivänä ja joiden kautta lähetetyt varat ovat välittömästi maksun vastaanottajan käytettävissä. ↑

Asiasanat

arvopaperiselvitys, korona, maksujärjestelmät, pikamaksaminen, vakuushallinta